№ 188 Դեկտեմբերի 2 Ուրբաթ 1883 Դեկտեմբերի 2 Ուրբաթ № 188

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատանմէջ:
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
„ՄՇԱԿ"
ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ
(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1884** ԹՒԻՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՈԳՐԱՄԱՅՈՎ

ՊՐՈԳՐԱՄԱ

I. ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսվայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլ:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Լուսնկայ գիշեր:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Новости» լրագիրն հաղորդում են, որ մի քանի խոշոր գրավաճառական ֆիրմաներ բանակցում են ընդարձակ կերպով «օտարաքաղաքացիների համար գրադարաններ» հիմնելու համար: Գաւառական քաղաքները, չը խօսելով արդէն գիւղաքաղաքների և գիւղերի մասին, չունեն փոքր ինչ կանոնաւոր գրադարաններ և չեն կարողանում բաւականութիւն տալ իրանց ընթերցողների ամենահամեստ պահանջներին անգամ: Վերջինները ստիպված են լինում գրքերի համար դիմել Ս. Պետերբուրգ, բայց ընթերցանութեան համար գրքեր ստանալ անկարելի է լինում և պէտք է վճարեն գրքի ամբողջ արժողութիւնը ուղարկելու գնի հետ միասին: Լինում են և այնպիսի դէպքեր, որ գրավաճառանոցը, որի միջոցով պահանջվում են գրքեր, անճիշդ է յայտնվում կամ պահանջված գիրքը չունի, այն ժամանակ գաւառական ընթերցողի դրութիւնը արդէն անելանելի է դառնում: Հիմնադիրները մտադիր են համաձայնութիւն կայացնել բոլոր մասնաւոր ընկերութիւնների և հիմնարկութիւնների հետ, որոնք գրադարաններ ունեն, և Ռուսաստանի ամեն կողմերը գրքեր ուղարկել պատուիրողի առաջին պահանջի համեմատ, իսկ եթէ միջոցները կը ներեն, մտադրութիւն կայ, աւելի մեծ յարմարութեան համար, գործակալութիւններ հիմնել մի քանի քաղաքներում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 21 նոյեմբերի

Բօլօրակի մը մէջ ենք, ինչ պտոյտ ալ ընենք դարձեալ մեկնած տեղերնիս կու գանք: Ամիս մ'է մենք չենք գրած և կը տեսնենք որ ամեն խնդիր գրեթէ հոն են ուր որ ձգած էինք, ոչինչ հետաքրքրական, ոչինչ հիմնաւոր կերպով մխիթարական: Ինչ և է հարևանցիկ կերպով մը ներկայացնենք, իրենց կիսկատար վիճակին մէջ, ինչ որ եղաւ:

Ամենէն աւելի աչխոյժ ազգդ խնդիրը կաթողիկոսական հարցն է: Բազմակողմանի խնդիր. աստուածաբանք, քաղաքագէտք, գիտունք և տիրացուք ամենքն ալ կրնան յաղեցնել իրենց փափագը այս հարցով, անսպառ նկանակ մ'է: Ազգ. ժողովը քանի մը օր առաջ նիստ մը ըրաւ, և զբաղեցաւ կաթողիկոսական Յանձնաժողովի տեղեկագրի քննութեամբ, բաւական առաջ գնաց այդ գործին մէջ, առաջին մասը լմնցուց, և երկրորդ մասին ալ քանի մը տողերը, այնպէս որ յաջորդ նստին կաւարտի այս համբաւաւոր ծրագրի քննութիւնը, և այն ատեն պիտի խօրհեն թէ ինչ եղանակաւ գայն ընդունելի ընել տալ պիտի Ռուսիոյ և Թիւրքիոյ կառավարութիւններուն: Աւելորդ կը սեպենք եղած վիճաբանութիւններուն վրա խօսել երկարօրէն, երբ աւարտի քննութիւնը՝ տեղեկագիրը կը տպուի կը տեսնէք, իսկ եղած փոփոխութիւնները կրնաք բաղդատել մեր արդէն հաղորդածին հետ:

Կրնա՞ք երևակայել թէ մեր այդ հաղորդածը որ համառօտութիւն մ'էր տեղեկագրին պատճառ եղաւ որ Ազգ. ժողովը ամբողջ նիստ մը զոհեց իմանալու թէ ո՛վ հաղորդեց մեզ այդ տեղեկագիրը: Ի՛նչ իմաստուն օրէնսդիրներ: Ուզեցին Յանձնաժողով մը կազմել այս գործը քննելու համար, և ամենէն շատ Յանձնաժողով պօռացողները չընդունեցին անդամակցել. բայց և այնպէս դիւանը հրաւէրներ խրկեց, ոչ ոք ուզեց ընդունել և պատերազմը լմնցաւ առ ի չգոյէ պատերազմողաց:

Այդ ասուր նիստը, նոյեմբեր 4-ին, ցաւալի նիստ մ'է և տխուր տպաւորութիւն կընէ ամեն քիչ շատ խորհող անձի վրայ: Թղթակից մը, որ երեսփոխան չէ, անշուշտ պատասխանատու չէ երեսփոխանական ժողովին, ուրեմն ինչպէս կրնան դատել զնա: Ասկէ զատ միթէ կարելի էր մեզ հրապարակ հանել հաղորդողին անունը: Եւ յետոյ ինչ հարկ այնքան փոթորիկներու: Ոչ ոք կրցաւ ըսել թէ ինչ վնաս տուաւ այդ հրատարակութիւնը «Մշակ»-ի մէջ: Պօլսոյ թերթերն ալ արտատպեցին անմիջապէս, և մինչև հիմա կըսպասենք որ մեզ ցոյց տան թէ ինչ էր յառաջ եկած վնասը: Զարմանալի կէտը այս է որ երեսփոխաններու շատերը յայտարարած են թէ անօգուտ է դռնփակ նիստ ընելը զի ոչինչ կայ գաղտնի, եթէ մենք ալ այս համոզումը ունենանք ազատ ենք այդ համոզման համեմատ հաղորդել ինչ որ կարևոր կը սեպենք: Արդէն խմբագրութեան ալ գրած էինք թէ սպասեն հրատարակութեանը համար մի քիչ, կարծիքներ առնենք, եթէ հրատարակութիւնը յարմար չը սեպեն կը հեռագրենք, բայց մեր տեսած երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը ամենևին վնաս մը չը կայ ըսին, ինչպէս որ փորձն ալ ցոյց տուաւ վերջը: Բայց լրագրին մէկը գուցէ իրաւունք ունէր երբ կը հրատարակէր թէ՝ այդ տեղեկագրի «Մշակ»-ի մէջ հրատարակուիլը կը վնասէ Պօլսի լրագրներու նիւթական շահուն: Պարզ է:

Այդ տեղեկագրին հետ օրուան խնդիր է կաթողիկոսական ընտրելին: Շուարելու տեղի չը կայ, այժմ գիտենք թէ քանի եպիսկոպոսներ ունի հայոց եկեղեցին և որո՛նք են: Մեր եկեղեցականութեան սպայակոյտի թիւն ու անունները անծանօթ մնային մեզ թերևս թէ պ. Աբր. Այվազեան չը վերադառնար Պօլսոյ մէջ գրական կոչուած ասպարէզը, իբր յարմարագոյն միջոց քաւելու իր կամայ և ակամայ մեղքերը: Իցիւ թէ կարենայինք մէկ կողմ դնել ոսկէզօծ կեղծիքներն և քննել սառըն կերպով ընտրելիներու արժանիքն ու թերութիւններն: Առ այժմ պ. Խիկէքճեան ձայն կը բարձրացնէ ի նպաստ Մելքիսեդէկ եպիսկոպոս Մուրադեանի: Այդ ձայնը ազդու է վասն զի կարծես գերեզմանին եզերքներէն կը հնչէ և արդէն կը թըր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼՈՒՍՆԿԱՅ ԳԻՇԵՐ

—

—Այդ օրից երիտասարդը սկսեց խիստ հազիւ անգամ յայտնվել: Օլգան հասկացաւ նրա միտքը: Բայց ահա մի օր նրա ամուսինը գնաց կալոմէա զանազան բաներ գնելու: Օլգան մնաց միայնակ և գիտէր, որ Վլադիմիրը կը գայ: Ամեն րոպէ նրա սիրտը մարելու վրա էր. երեկոյեան վերջալոյսի պահուն նա հագաւ իր մազեղէն կրկնոցը և նստեց երգեհոնի հանդէպ: Համարեա ակամայ սկսեց ածել նա սօնատը, բայց յանկարծ վերջացրեց նրան դիսօնանսով: Նա զգաց անտանելի տաքութիւն իր թաւամազ կրկնոցի մէջ, այդ պատճառով արձակեց նրա կոճակները, և ձեռքերը խաչաձև դընելով ալեկոծվող կուրծքի վրա, սկսեց լայն քայլերով անց ու դարձ անել սենեակի մէջ: Այդ միջոցին տեսաւ նրան սենեկի մէջ տեղում: Արիւնը զարկեց խեղճ կնոջ երեսին: Նա արագութեամբ կոճկեց իր կրկնոցը և ձեռք տուեց նրան:—Ո՞րտեղ է Միշէլը,—հարցրեց նա:—կալոմէայումն է:—Ուրեմն ես...—Միթէ կամենում էք գնալ:—Վլադիմիրը տարակուսութեան մէջ ընկաւ:—Սկսեալ առաւօտից ես ուրախ էի ամուսնիս բացակայութեան դէպքով, որ միջոց կունենամ խօսելու ձեզ հետ, խօսելու մեր առանձնութեան մէջ,—ասաց Օլգան ճնշված ձայնով,—մնացէք, խնդրում եմ ձեզ:—Վլադիմիրը դրեց գլխարկը և նստեց կինամոնեգոյն փոքրիկ բազկաթոռներից մէկի վրա: Օլգան երկրորդ անգամ պտոյտ եկաւ սենեակի մէջ և կանգնեց նրա առջև:— Որ և իցէ ժամանակ արդեօք սիրել էք դուք մէկին, Վլադիմիր,—հարցրեց նա կցկտուր, բայց սուր ձայնով.—այո, շատ հաւանական է, որ սիրած լինէք:—Նրա շըրթունքները արհամարհական կերպով ծռմռվեցան:—Ոչ,—պատասխանեց երիտասարդը խորին լըրջութեամբ: Օլգան լռութեամբ նայում էր նրա վրա:—Բայց ընդունակ էք դուք սիրելու,—դարձեալ հարցրեց նա երկբայութեամբ,—ես կարծում եմ, որ չէք կարող:—Դուք կրկին անգամ սխալվում էք,—պատասխանեց Վլադիմիրը,—այն բնաւորութիւնները, որպէս իմն է, որոնք պատառ-պատառ չեն սպառել իրանց սիրտը, որոնք հակումն չունեն դէպի զգայականութիւն, և որոնք կատարելապէս հասունացած են, այսպիսի բնաւորութիւնները, շատ հաւանական է, որ միայն կարող են ճշմարտապէս սիրել: Այսպիսի սէրը հասկանալի լինել կարող չէ մի պատանու կամ դեռ չը հասունացած աղջկայ. միայն կատարելապէս զարգացած տղամարդը ընդունակ է խորին զգացմունքի, և երբեմն կինը, բայց կանանց մեծ մասը կեանքի այդ ժամանակում արդէն սպառած են լինում իրանց սիրտը:—Իսկ ո՞րպիսի կին կարող էիք դուք սիրել,—շարունակում էր հարցնել Օլգան:—Վլադիմիրը լուռ էր:—Այդ հարցը վերին աստիճանի հետաքրքրում է ինձ,—քրթմնջաց Օլգան:—Իսկ ինձ անպատճառ հարկաւոր է պատասխանել ձեզ:—Խնդրում եմ:—Ահա, այնպիսին, որը ամեն բանի մէջ լինէր ձեր հակապատկերը,—ասաց երիտասարդը ցամաք ու ճնշված ձայնով:—Օլգան սկզբում գունաթափվեցաւ, որպէս կտաւ, յետոյ կարմրեց, և արտասուքի կաթիլները փայլել ըսկսեցին նրա գեղեցիկ աչքերում: Նա լռութեամբ խոնարհեցրեց աչքերը:—Դէ, հիմա ծիծաղեցէք,—ասաց Վլադիմիրը սառն և մի և նոյն ժամանակ տխուր հեգնութեամբ,—իմ ասածը պէտք է ձեզ սաստիկ ծիծաղելի թւի:—Դուք անքաղաքավարի էք,—պատասխանեց Օլգան արտասուախառն հեկեկանքով:—Բայց ճշմարտախօս եմ,—աւելացրեց երիտասարդը, ուշադրութիւն չը դարձնելով նրա վրդովմունքի վրա:—Դուք զգում էք մի առանձին հակակրութիւն դէպի ինձ,—պինդ ձայնով ասաց Օլգան, հպարտութեամբ բարձրացնելով գլուխը,—ես վաղուց նկատել էի այդ:—Վլադիմիրը սկսեց ծիծաղել, կցկտուր, խուլ և չափազանց տխուր ձայնով:—Ուրեմն, ես բարւոք կը համարեմ ասել ձեզ բոլոր ճշմարտութիւնը,—բացականչեց նա բորբոքված ջերմութեամբ,—ես ունեմ աւելի ըզգացմունք դէպի ձեզ, քան դէպի մի այլ որ և իցէ կին այս աշխարհում:—Օլգան երկիւղած կերպով նայեց նրա վրա, նրա սիրտը բաբախում էր. արիւնը շառաչում էր նրա ականջներում:—Ես կարող կը լինէի սիրել ձեզ,—հանդարտ կերպով շարունակեց երիտասարդը, դարձնելով նրա վրա իր հայեացքը, որ լի էր տանջող ինքնազոհութեամբ:—Ուրեմն սիրեցէք,—աղաղակեց Օլգան:—Ոչ,—կամաց ասաց երիտասարդը,—դրա համար ամենից առաջ հարկաւոր է յարգանք:—Օլգան սկսեց տատանվել:—Խնդրում եմ, չը սխալվել իմ խօսքերի իմաստի մէջ,—շարունակեց երիտասարդը,—ես ամենևին նպատակ չունեմ ձեզ վիրաւորելու, այլ կարող եմ միայն բացատրել ձեզ իմ միտքը: Իսկապէս, մի և նոյն բնական չարժառիթը զուգաւորում է միմեանց հետ որպէս անասուններին, այնպէս էլ մարդկներին, բայց վերջինները անձնատուր չեն լինում նրան առանց ընտրութեան: Այդ դէպքում, գործը չէ վերաբերում միայն մեզ և մեր ուրախութիւններին, այլ մեր սերունդին և մի նոր կեանքի տնկարկութեանը, որովհետև աշխարհի ստեղծագործութիւնը անդադար կերպով շարունակվում է: Տղամարդը և կինը բնազդմամբ որոնում են միմեանց մէջ այն յատկութիւնները, որը իրանք ևս չունեն և որը նրանք ամեն բանից աւելի բարձր են գնահատում ու յարգում մինը միւսի մէջ, իսկ որքան աւելի զարգացած է լինում մարդու մէջ բանականութիւնը, այնքան աւելի նա պահանջող է լինում և այնքան աւելի դժուարանում է նա իր ընտրողութեան մէջ: Դրանով բացատրվում է, թէ ինչու ճշմարիտ սէրը, որը ծագում է բնական ուժգին չարժառիթներից կամ մագնիսական բնազդումից, չէ կարող երկարատև լինել, եթէ դրա հետ կապված չէ և փոխադարձ յարգանք սիրող էակների մէջ: Եթէ ես չափը անցայ իմ դատողութեան մէջ, կարող էք նախատել ինձ:—Ես չեմ նախատում ձեզ,—մռայլված կերպով պատասխանեց Օլգան,—բայց ես հասկանում եմ, որ դուք չէք տածում դէպի ինձ այն զգացմունքը, ինչ որ կոչում էք անհրաժեշտ յարգանք:—Այո, ես չունեմ դէպի ձեզ այն լիակատար յարգանքը, որը կը ցանկանայի ունենալ դէպի մի կին, եթէ ես կը տայի նրան իմ բոլոր կեանքը և իմ հոգին:—Դուք արհամարհում էք ինձ,—զայրացած կերպով ձայն տուեց Օլգան, և նրա ծամերը շառաչմամբ տատանվեցան:—Ոչ, ես ափսոսում եմ ձեզ և անկեղծարար ցաւակցում

թեայ յաւխտենականութեան չնչանալը։—Ի նըպաստ Մուրադեան եպիսկոպոսի յայտնուած կարծիքները կրնան ամփոփուիլ համառօտ կերպով։ Կըսեն թէ սրբազանը լուրջ անձ է, խոհական, ուսեալ և կը ճանաչէ թէ Թիւրքիան և թէ Ռուսիան։ Ռուսիա մեծցած ըլլալով և անդ կըրթուած ծանօթ է ամեն կարեւոր հանգամանքներուն։ Մուրադեանք կըսեն թէ՝ կարծես մասնաւորապէս պատրաստուած անձնաւորութիւն մ'է հայոց Կաթողիկոս ըլլալու համար Մուրադեան եպիսկոպոսը։—Կը մնայ ազատամտութեան խնդիրը, վասն զի այդ եպիսկոպոսը այդ չար համբաւը կը վայելէ, սակայն Կաթողիկոս մը շուտ կը մոռնայ ազատամտութիւնը։ Իսկ երբ Թիւրքիոյ եկեղեցական համագումար ժողովի ցանկին մէջ գտնուի, մաքրութեան բովէն անցած է։ Համագումար ժողովը կրնայ այսպիսի զոհողութիւն մը ընել Ներսէս Պատրիարքը կաթողիկոս չը տեսնելու համար։—Իսկ եթէ ուշադիր ըլլանք չորս կողմերնիս, եթէ լսենք ձեր կողմերէ եկած ձայները, ինչպէս Թիւրքիոյ հայոց տրամադրութիւնները, կը տեսնուի թէ Ներսէս Պատրիարք միշտ կը մնայ հայ ժողովուրդի փափագած անձը։ Սակայն ինչ օգուտ ժողովուրդի, ազգի սէր․ կարծիք ունին Թիւրքիոյ հայոց համագումար ժողովը և Ազգ. ժողովը։ Ալ աւելորդ է խօսել Ներսէս Պատրիարքի վրայ, ամենու սիրտը կապուած են իրեն հետ, թէպէտ և գիտակ ենք նորա թերութիւններուն ալ, բայց ո՞ւր է կատարեալ անձնաւորութիւն։ Հայոց Կաթողիկոսը նախ և առաջ հայոց հայրապետն է, ուստի ամենէն կարեւորն է որ նա իր ժողովուրդին համակրանքը վայելած ըլլայ, անոր պաշտելին եղած ըլլայ, և այդ համակրանաց շնորհիւ կարող է մեծ գործեր տեսնել։ Ո՛չ ոք Ներսէս և Խրիմեան սրբազաններուն չափ այդ սէրը կը վայելէ։ Ասիկայ այնպէս ստոյգ իրողութիւն մ'է որ տարակուսի տեղի չը ձգեր։ Ամեն տեսակ զրպարտութեամբք կուզեն սև քօղով մը պքօղել այս երկու հսկայ անձնաւորութիւնները։ Մինչև իսկ խիղճ չըրին կեղծուպատիր դարձուածքներով արատաւորել «Մասիս»-ի միջոցաւ Ներսէս Սրբազանի անբիծ և անարատ բարոյականը, լոկ անձնական կեանքն նկատողութեան առնելով։—Բայց, ինչպէս գիտենք, այս երկու եկեղեցականներուն դէմ մեքենայութիւններ կան։

Շաբաթ օր Ներսէս Սրբազան հրատարակեց հրաժարական մը ի կաթողիկոսութենէ, ուղղեալ առ Պատր. փոխանորդն։ Սրբազանը կիմացնէ թէ իր անձնական առողջութիւնը չը ներեր կաթողիկոսութիւն ընդունել, եթէ երբեք ընտրուի, ուստի կը խնդրէ որ ոչ ոք իրեն համար աշխատի կամ քուէ տայ։ Արդէն պատրիարքութենէ ալ պիտի հրաժարի երբ Սուլթանը հաճի։ Եւ դառնութեամբ մը կաւելցնէ որ ինքն ապիկար ըլլալուն փորձերը տուած է։

Շիտակը ըսելով այդ գիրը ոչ մէկ կերպով ախորժելի է մեզ։ Նախ հարկ է որ Սրբազանը վեհանձն լռութիւն մը պահէ իրեն դէմ շարժողներուն։ Ինք գիտէ որ հայ ազգին գրեթէ ամբողջութիւնը իրեն հետ է, ուստի ի՞նչ հարկ ակնարկութիւններ ընել հակառակորդաց ոմանց դէմ։—Անկէ զատ ինքն ազատ չէ կաթողիկոսութենէ հրաժարական տալ. եկեղեցական մը եկեղեցւոյն կը պատկանի և իր ազգին, ինչպէս զինուորը իր բանակին. ազատ չէ։ Սրբազանի առողջական վիճակը շատ լաւ է հիմա, այս մասին ստոյգ տեղեկութիւններ ունենք, բայց պարագաները կը պահանջեն որ հիւանդ ձևանայ, այսչափ կեղծիքը ներելի է, քանի որ եկեղեցականը միանգամայն քաղաքական անձ է։ Անոր համար անոնք որ կուզեն Ներսէս Պատրիարքի կաթողիկոսութիւնը պէտք չէ որ արգելուին, առողջական և ուրիշ նկատումներով։ Պատրիարքի շաբաթ աւուր նամակը ուրիշ զանազան մեկնութիւններու ալ տեղի կուտայ, որոց վրայ խօսելը երկար կըլլայ, այդ մեկնութիւններէն ոչ մին նպաստաւոր են սրբազանին։ Սրբազանի վրայ տպաւորութիւն ըրած է նաև «Մեղու Հայաստանի»-ի մէկ յօդուածը որ արտատպուեցաւ Պօլիս ալ. այդ յօդուածին մէջ կը խօսուէր թէ կաթողիկոսը պէտք է ճանչնայ Ռուսաստանը. ինչպէս պարսկաստանցի կամ ռուսաստանցի եպիսկոպոս մը Պօլսի Պատրիարք չենք ըներ, նոյնը Թիւրքիոյ եպիսկոպոս մը Ռուսիա խրկելը անյարմար է։ Ներսէս Սրբազան որ ինչ դառնութիւն ալ Պօլիս ունենար, միշտ մխիթարութիւն ունէր Ռուսիոյ Հայերէն, ցաւ զգացած է «Մեղու»-ի այդ յօդուածէն, մանաւանդ գիտնալով թէ «Մեղուն» ինչ շրջանակներու թարգման կրնայ սեպուիլ, հետևաբար եզրակացուցեր է թէ այդ շրջանակներն ալ չեն ուզեր իրեն կաթողիկոսութիւնը։—Սրբազանը իրաւունք չունէր այդպիսի ցաւ մը զգալու. լրագիր մը իր կարծիքներուն մէջ ազատ է և ամենևին պախարակելի չէ երբ կ'ուսումնասիրէ այն պայմանները որք կարեւոր են, ըստ իրեն, կաթողիկոսի մը համար։ Այսպիսի ընթացք մը ամենևին թշնամական չէ և Ներսէս Սրբազան պէտք չէ զգածուի այդ տեսակ գրուածքներէ։ Կաթողիկոսի մը յատկութիւնները պէտք է բազմակողմանի ըլլան, լաւ է որ ճանչցած ըլլայ Ռուսիան և անոր լեզուն, բայց եթէ եկեղեցական մը այս առաւելութիւնը ունենայ և զուրկ ըլլայ ուրիշ առաւելութիւններէ զորս աւելի բազմաթիւ ունենայ ուրիշ եկեղեցական մը, արդար է որ բազմաթիւ առաւելութիւնները կշիռ ունենան։

Ընդհանրական կաթողիկոսութիւնէն եթէ մասնականին անցնենք, անդ ևս վարանելով գրելու պատճառներ կ'ունենանք։ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի դէմ միշտ զէնք կը պատրաստէ Համագումար ժողովը։ Եթէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը չը վերադառնայ իր հին վիճակին և ստորադասեալ չըլլայ Պատրիարքին, Համագումար ժողովը պիտի որոշէ դադրեցնել զնա կաթողիկոսութենէ, խրկել վանք մը յապաշխարութիւն և կառավարել Կիլիկիոյ թեմերը տեղապահով մը, մինչև Մկրտիչ կաթողիկոսի վախճանումը։ Շատ քաջամարտիկ են մեր եկեղեցականները։ Բայց այլ է խորհել, այլ է գործադրել։ Միւս կողմէն Մկրտիչ կաթողիկոս լռութեամբ իր գործը առաջ կը տանի, վիճակները լաւ կը կառավարէ, կառավարութեան հետ համաձայնած է և ժողովուրդը կեղեքումներէ ազատ կը պահէ որչափ հնար է։ Դպրոցները և եկեղեցիները լաւ վիճակի մէջ պահելու հոգ կը տանի, վերջապէս կը ջանայ ինչ չափ հնար է Կիլիկիան գոհ կացութեան մը մէջ դնել։ Այս կէտը ուրախալի է և ցաւալի պիտի ըլլայ եթէ Համագումար ժողովը ուրիշ միջոց չը գտնէ կաթողիկոսը կարգի բերելու և Կիլիկիան նորանոր դժբաղդութիւններու զոհ ընէ։—Իսկ գալով Մկրտիչ Կաթողիկոսին որչափ մեծ պիտի ըլլար Հայ ազգի սէրն առ նա, եթէ կարող ըլլար, ինչպէս կարող էր, այդ լաւութիւնները ձեռք բերել առանց դաւաճանած ըլլալու ազգին ընդհանրական շահուցը, անձնական նկատումները վեր չը դասէր ընդհանրական շահէն։ Ինչոր ալ ընէ Մկրտիչ Կաթողիկոս, բայց և այնպէս միշտ է և կը մնայ դաւաճան մը Թիւրքիոյ Հայոց ընդհանրական շահերուն։ Ուստի գոհ կըլլանք Կիլիկիոյ համար, խորին կերպով կը ցաւինք ընդհանուր ազգային տեսակէտով։

Համագումար ժողովը մեծ փութաջանութիւն մը ցոյց կը տայ նաև ի պաշտպանութիւն եկեղեցական իրաւասութեանց խնդրոյն։ Կը խորհի, կը մտածէ, խոհեմ շարժիլ կուզէ. փաստաբաններ կը ժողվէ և ամենուն խորհրդովը բողոքագիր մը խմբագրելով Սուլթանին պիտի մատուցանել տայ Պատրիարքի ձեռամբ։ Բայց միշտ դանդաղ կը շարժի։ Ազգային պաշտօնական շրջանակ մը կը հարցնէ Համագումարի Ատենապետ Ալէաթճեան եպիսկոպոսի թէ՝ ինչու այսքան ծանր կը շարժին. եպիսկոպոսը կը պատասխանէ թէ՝ «յունաց կը սպասենք, անոնցմէ աւելի եռանդոտ չենք կըրնար ըլլալ»։

Մեր եկեղեցականներու տրամադրութիւնները այսպէս ըլլալով հանդերձ կառավարութիւնը կը վախնայ Արմէնօ-Յունական միաբանութենէ մը և արգելած է եկեղեցական գլուխներու՝ իրարու հետ չը տեսնուիլ։ Յունաց Պատրիարքը և հռովմէական Հայոց Պատրիարքները մեր Սրբազանի մօտ երթալով իր փորձառութեան օգուտները վայելել ուզած էին, առողջական վիճակ հարցնելու պատրուակին ներքև։ Եթէ իմաստուն ըլլանք իրարու հետ գաղտնի կերպով իսկ միանալով գործ կրնանք տեսնել։ Յոյնք և Հայք դաշնակից ըլլալով կրնան պահանջներ ընել յանուն Թիւրքիոյ քրիստոնէութեան և հրաւիրել Եւրոպայի միջամտութիւնը. բայց պիտի ընենք։ Խնդիրը հոս է։

Ի՞նչ օգուտ այնքան տեսակ տեսակ շահեր ունենք, այնքան Գրնէ կախումներ կը ստեղծենք՝ որ ինչ ընելնիս մենք ալ կը շուարինք։ Ահա մէկ քանի անգամ իր կարգին Երուսաղէմի Պատրիարքն ալ արքունի պալատը գնաց, Սուլթանին ներկայանալու և աղերսելու Երուսաղէմի խնդրոյն համար։ Սուլթանը իմաց տուեր է թէ ուրիշ ատեն կը հրաւիրէ զինքն ի տեսութիւն, առ այժմ պիտի նայի իր աղերսագրին պարունակութիւնը։ Երուսաղէմի Պատրիարքը կը խնդրէ Սուլթանէն որ Երուսաղէմի պարտուց բարձման համար Հայոց Պատրիարքարանի ներկայացուցած առաջարկներէն մէկուն հաճութիւն տայ։ Այդ առաջարկներն են 1-ն Նուիրատուներ հրապարակ հանել, 2-դ Վիճակահանութիւն մը կարգադրել, 3-դ Զինուորական տուրքի վրայ 3 դահեկանի յաւելում մը ընել։—Շատ գէշ բան է այս գործը մէջերնիս չը կարգադրել չը լմցնել և այնպէս մը ցոյց տալ թէ մահմետականները կօժանդակեն մեր վանքերու բարօրութեան։ Ի՞նչ աննպաստ միջոց մեր դատի համար։

Եւ մենք ի՞նչ կընենք արդէն մեր դատի համար, ի՞նչ աշխատութիւն յանձն կառնենք։ Այս հարցումը ամեն հայ ինքնիրենը պէտք է ամեն ատեն ընէ, բայց աւելի զգալի կըլլայ այսպիսի անդրադարձում մը երբ դժբաղդ պարագաները կը կրկնուին, ինչպէս եղաւ Վանի կարաւանի կողոպտուիլը։ Տարաբաղդ Վան միշտ մարտիրոս մեր դժբաղդութիւններու մէջ։ Իրենց կեանքի լաւագոյն օրերը Պօլիս կը մաշեցնեն վանցի մեր եղբայրները, ինչ արիւնախառն քըրտինքներով, ո՛րպիսի արցունքներ արտասուելով, այդ մենք գիտենք։ Մէկ ժամու մէջ կը փճանան այդքան ցաւերու արդիւնքները շնորհիւ զանազան աւազակներու։ Ո՞վ կրնար ենթադրել թէ հայրենասիրական բարձր զգացումները օթեւան հաստատած ըլլան վայրի հրոսակներու սրտերու մէջ։ Աւազակները խտիր կը դնեն Հայու և թիւրքի ոսկիին մէջ, անոնք ալ ոգեւորուած են Հասան բաշայներու ազնիւ զգացումներովը։—Եւ երբ տակաւին Պալանդեօքենի խուժդուժութիւններու տպաւորութեան ներքև էինք, հեռագիրը լուր բերաւ թէ թղթատար մը կը կողոպտուի։ Դարձեալ Վան, դարձեալ վանեցիներն են որ կը կորսնցնեն։

Այդ աւազակներու հրոսակները քիչ էին տաճկա-Հայաստանի համար, և ամեն օր Ռումէլիի գաղ-

---

եմ ձեզ. ես ոչինչ չէի խնայի ձեր փրկութեան համար։—Ի՞նչու դուք արհամարհում էք ինձ,—կրկին աղաղակեց նա կապտացած և դողդոջուն շրթունքներով.—դուք այդ իրաւունքը չունէք, ես չեմ կամենում, որ դուք արհամարհէիք ինձ։ Ձեզ ի՞նչ փոյթ իմ կարծիքի մասին,—ասաց Վլադիմիրը,—երբ որ ամբողջ աշխարհը երկրպագում է ձեզ։—Ի՞նչու դուք արհամարհում էք ինձ։ Պատասխանեցէք, ես պահանջում եմ այդ,—խորին վրդովմունքով հարցրեց Օլգան և անզսպելի բարկութեամբ դրեց մէկ ոտը նրա աթոռի վրայ։ Նրա աչքերում փայլեց ատելութիւն և արեան ծարաւը։—Լաւ, ուրեմն ականջ դրէք ինձ։ Բնութիւնը պարգևել է ձեզ հազուագիւտ գեղեցկութիւն, նշանաւոր խելք, փափուկ ու քնքոյշ սիրտ, և դուք ընդունակ էք ստրկացնելու տղամարդերից ամենալաւին, բայց արդեօք բաւականանում էք դուք այդ բոլոր գերազանցութիւններով,—ո՛չ։ Դուք ամեն օր ցանկանում էք տօնել մի նոր յաղթութիւն և ամեն գիշեր կամենում էք հանգստանալ թարմ դափնիների վրայ։ Ձեր սնափառութիւնը անսահման է, և այդ սնափառութիւնը, արծուի նման, կրծում է ձեր սիրտը, բայց այդ խեղճ փոքրիկ սիրտը չէ աճում, ինչպէս աճում էր յայտնի տիտանի սիրտը, և այդ պատճառով ձեզ սպասում է մի վախճան միայն, այն է՝ զզուանք դէպի կեանքը, ատելութիւն դէպի մարդիկ և արհամարհանք դէպի իր անձը։—Օլգան հեծութեան մէջ էր, նրա ատամները բաբախում էին, և, ձեռքերը մտցնելով իր ծամերի մէջ, բարձր ձայնով հեկեկում էր նա։ Այդ միջոցին նրա կրծոցի օձիքը բացվեցաւ, և նա կանգնած էր Վլադիմիրի առջև, որպէս մի Մեդեա, ալեկոծեալ կուրծքով, մոլորված աչքերով և արձակված ծամերով։ Վլադիմիրը կանգնեց։ Օլգայի կուրծքից դուրս պրծաւ մի ցաւալի աղաղակ, և նա ցնցողապէս վեր բարձրացրեց իր փակված ձեռքերը։ Երիտասարդի դէմքը մռայլվեցաւ, և նա ուշադիր կերպով նայեց խեղճ կնոջ վրայ, որի ձեռքերը այժմ թուլացան, ցած ընկան, և գլուխը խոնարհվեցաւ կուրծքի վրայ։ Այդ վայրկեանում երիտասարդը անհետացաւ, իսկ Օլգան ընկած էր գորգի վրայ և բարձր ձայնով հեկեկում էր։—Անցնում են օրեր, շաբաթներ և մի ամիս։ Վլադիմիրը չէ յայտնվում։ Նա իրան հեռու է պահում և Օլգայի ամուսնից։ Խեղճ կինը սարսափելի կերպով տանջվում է։ Այժմ նա իմանում էր, որ Վլադիմիրը սիրում է և մի և նոյն ժամանակ արհամարհում է իրան, և նրա կրքերը աւելի բորբոքվում են, թէ առաջին և թէ երկրորդ պատճառներից։ Օլգան նամակ է գրում նրան և յետոյ պատառոտում է իր նամակները. հրամայում է թամքել իր համար ձի, բայց չէ գնում նրա մօտ։ Ամբողջ ժամերով կանգնած է լինում նա խոհանոցում և նայում է բոցավառվող կրակի վրայ։ Նրա ամբողջ էութեանը տիրում է մի բոլորովին նոր և երբէք չը փորձած զգացմունք։ Նա մշտապէս մտածում է նրա վրայ։ Երբ, երեկոյեան վերջալուսի պահուն, նա նստած է լինում լուսամուտի մօտ, այդ ժամանակ նրան ամեն բոպէ այնպէս է թւում, որ լսում է նրա ձիու ոտնաձայնը, նրա քայլերը և նրա ձայնը։ Ամբողջ գիշերը նա իր անկողնի մէջ շուռումուռ է գալիս և քունը տանում է միայն առաւօտեան լուսաբացի ժամանակ։ Միայն այժմ հասկանում է նա բանաստեղծներին և մուզիկան։—Մթնեց։ Նա նստած է երգեհոնի հանդէպ, ածում է լուսնային սօնատը, և նրա տխուր հնչիւնների հետ կամաց-կամաց հոսում են նրա արտասուքները։ Նրա ամուսինը, ուշիկ-ուշիկ մօտենալով, կանգնում է նրա աթոռի ետևում և դրկում նրան։ Նա ոչինչ չէ հարցնում իր կնոջից, իսկ Օլգան իր գլուխը սեղմում է ամուսնի կուրծքի վրայ և լուռ լաց է լինում։

Օլգայի ձայնը շշնջիւնի փոխվեցաւ։ Նա ամօթխածութեամբ երեսը շուռ տուեց ինձանից. Նրա բոլոր հոգին դողդողում էր մաքուր և անկեղծ սէրից։

—Ծննդեան ճրագալոյցի գիշերը,—նորից շարունակեց նա,—Օլգան իր ամուսնի հետ վերադառնում էին Տուլայից, ուր Միշէլը յանձնեց ինչ-որ թղթեր քահանայի տանը, և նրանք պէտք է անցնէին Վլադիմիրի կալուածական տան մօտից։ Խորին սարսափը տիրեց Օլգային, երբ նրա ամուսինը հրամայեց կանգնեցնել ձիաները դռների մօտ։—Մտնենք նրա մօտ և վեր առնենք նրան մեզ հետ,—ասաց Միշէլը։ Օլգան ոչինչ չը պատասխանեց։—Դու չես ուզում մտնել։—Օլգան բացասական կերպով շարժեց գլուխը։ Նրա ամուսինը միայնակ ներս մտաւ և շուտով վերադարձաւ Վլադիմիրի հետ, որը յարգանքով գլուխ տուեց Օլգային և յետոյ նստաւ նրանց հետ սահնակի մէջ։ Ճանապարհին ամենքն էլ լուռ էին։ Օլգան անշարժ նստած էր Վլադիմիրի կշտին և մի անգամ միայն ցնցվեցաւ, երբ երիտասարդը պատահմամբ դիպաւ նրան։ Բակը մտնելու ժամանակ Վլադիմիրը մի առանձին ժպտով նայեց դէպի ծանօթ տունը։ Միշէլը ցած բերեց Օլգային սահնակից, վեր առեց նրա հագից ծանր մուշտակը և մտնելով սենեակը, ուրախութեամբ ասաց.—ահա կունենանք փառաւոր ծննդեան գիշեր. գնում եմ տեսնելու, ինչ են շինում երեխաները։—Նա դուրս եկաւ դահլիճից և թողեց Վլադիմիրին միայնակ իր կնոջ հետ։ Օլգան անփոյթ կերպով թէք ընկաւ բազկաթոռի մէջ, գլանակ էր ծխում և յանկարծ սկսեց սուր ձայնով ծիծաղել։—Ձեր հակակրութիւնը և արհամարհանքը մինչ այն աստիճան են հասնում, որ դուք չէք կարողանում ինձ հետ մի և նոյն ծածկի տակ մնալ,—ասաց Օլգան, դառնալով դէպի նա։—Դուք չէք կամենում հասկանալ ինձ,—սառնութեամբ պատասխանեց Վլադիմիրը։—Ա՛խ,—ձայն տուեց Օլգան,—դուք ընդունակ չէք հասկանալ, թէ ինչ խորին զգացմունքը, եթէ ոչ, աւելի ներողամտութեամբ կը դատէիք իմ մասին։—Այս անգամ երիտասարդը գունաթափվեցաւ։—Դուք այսպէս էք կարծում,—հարցրեց նա փոքր ինչ անցնելուց յետոյ.—ուրեմն ականջ դրէք ինձ մի անգամ ևս։ Ես սիրում եմ ձեզ։—Օլգան մի կողմ ձգեց իր գլանակը և խուպոտ ձայնով սկսեց ծիծաղել։—Եւ դուք առաջին կինն էք, որ ազդում էք իմ մէջ սէր,—հանդարտ կերպով շարունակեց նա,—ես այնքան սաստիկ սիրում եմ ձեզ, որ տանջվում եմ իմ սէրից և տանջվում եմ ոչ թէ նրա համար, որ դուք չէք կարող պատկանել ինձ, բայց այն պատճառով, որ ես չեմ համարձակվի սիրել ձեզ։ Իմ սիրտը կորատվում է, երբ մտածում եմ, որ մի այդպիսի ամենագեղեցիկ անձնաւորութիւն միացած է այնպիսի վատ բնաւորութեան հետ։—Օլգայի անհանգիստ շարժումը արտայայտում էր նրա նոյն բոպէի տանջանքը. Նա երկչոտ և աղաչաւոր հայեացքով նայեց երիտասարդի վրայ։—Այդ

թակամները կարասան կը կապեն չէրքեզներու հետ և կերթան մեր երկիրը, աւտարեր հրեշտակներ բարենորոգումներու: Կը յիշէք ատեն մը ինչ փոթորիկներ չէինք յարուցաներ երբ կուզէին զետեղել Մուշի դաշտին մէջ այդ վայրագները: Դուռը լռիկ մնջիկ ի գործ կը դնէ իր այդ ծրագիրը, որ մաս կը կազմէ Տաճկա-Հայաստանի համար իր գծած քաղաքականութեան:

Հարցուցինք, թէ մենք ինչ կընենք:—Ի՛՞նչ, ինչեր չենք ըներ: Միթէ պօլսեցիքս չենք տար երբեմն-երբեմն մի քանի ոսկիներ զանազան ընկերութիւններու: Դուք, Ռուսիոյ հայերդ աւելին չէք ըներ: Միթէ ամեն շաբաթ հետաքրքիր չէք սպասեր կարդալ ձեր լրագիրներու մէջ թէ՝ Պօլսոյ պատկառելի Ազգ. ժողովի նստին տիրացու Աբիսողոմը ինչ զօրաւոր պատասխաններ տուաւ տիրացու Ամբակումի առարկութիւններուն. ինչպէս բաժնուեցան քուէները, որոնք ինչ քուէ տուին: Ու երբ այս ամենը մենք կընենք, կը գրենք ու դուք կիմանաք, միթէ բաւական չէ, այլ եւ ինչ պէտք է ընել: Ցնծա Արմէնիա և ուրախ լեր:

Ի՛նչ և է իրենց ալ վերջը եկաւ, և լրագիրները հաղորդեցին, թէ Հայաստանի երեք նահանգներ Վանի, Բաղէշի, և Հէքքեարիի կառավարիչները իրենց հրաժարականը Դուռը խրկած են և ընդունուած է:—Իրականութիւնը այն է, որ կառավարութիւնը որոշեր է, Անգղիական դեսպանատան ճնշման ներքև, հրաժարեցնել այս երեք կառավարիչները: Կարնոյ կառավարիչին համար Դուռը դիմադրեր է և չէ ուզած հրաժարեցնել: Իբր թէ ասոնք բարեկարգութիւններ ըլլային: Բայց կառավարութիւնը խորհուրդներ ունի, ժողովներ կըլլան արքունի պալատը և բարեկարգութիւններու ծրագիրներ կը պատրաստուին, որք պիտի գործադրուին, երբ օտար պետութիւններն իրենց հաւանութիւնը տան: Անգղիոյ դեսպանատունը գաղտնի կերպով իր ճնշումները կընէ: Թէ ինչու գաղտնի կընէ, պատճառը արդէն բացատրուած է ձեզ: Այս ճնշման շնորհիւ է, որ զանազան հարցեր կը կարգադրուին: Կիլիկիոյ բանտարգեալները արձակուեցան. անցեալ տարի ասոնք բանտարկուած էին այն ոտանաւորին պատճառաւ, զոր հրատարակեց «Մամուլ»:—Իրենց թեմերէն բունի Պօլիս բերուած Առաջնորդները պիտի վերադարձնեն իրենց աթոռները: Տպագրական խըստութիւնները պիտի մեղմանան. Սուլթանը ըսած է, թէ քրիստոնեաները չարաչար գործածեցին տպագրական ազատութիւնը, իսկ խստութիւններն ալ չափազանցօրէն ի գործ դրուեցան, միջին ճամբայ մը պէտք է, ուստի տպագրական նոր օրէնքներ հարկ է խմբագրել. Ո՞վ գիտէ քանի տարիներ պիտի անցնին: Կրթութեան նախարարն ալ նեղացած է հայ գիրքերու գրաքննիչին, թէ ինչ է այս որ հանդիպած գիրքը կանոնս կը բերես, ըսելով թէ յեղափոխական է, վնասակար է, երբ իրականապէս այդպէս ըլլան՝ այն ատեն բեր, ըսած է: Պատրիարքարան ալ հրաման եկած է, որ կրօնական գրքերն ազատօրէն տպագրեն: Գեղագրութեան դասատետրի մը մէջ Հայաստանի փոքրիկ աշխարհագրութիւն մը կայ և վրան ալ երկու վեղարաւորներ Սահակ, Մեսրոպ. գրաքննիչը մեղապարտ կը գտնէ այդ դասագրքերը և հարկ կըլլայ զանոնք հրապարակէն վերցնել: Խեղճ վեղար, ինչ փորձանքներ կը բերէ կենդանեաց և մեռելոց: Կենդանի թէ մեռեալ է Նաթանեան Պօղոս վարդապետը, որ հալածական փախաւ Պօլսէն և այժմ աներևոյթ է, թերևս ձեր կողմերը ըլլայ: Ահա այս օրերս ոստիկանութիւնը ամեն կողմ հրամաններ խրկած է, խիստ հրամաններ, որ ձերբակալեն այդ եկեղեցականը, և իրեն նկարագրութիւնը, բոլոր մանրամասնութիւնները հաղորդած են, իբր թէ մարդասպան կամ մեծ աւազակապետ մը ըլլար: Թիւրքերը բոլոր իրենց քաջութիւնները խեղճ վարդապետներու դէմ ի գործ դնել կուզեն: Նաթանեան Պօղոս վարդապետ մի քանի տարի առաջ կը հրատարակէ «Արտօսր Հայաստանի» գրքոյկ մը, որ զանազան տեղեկութիւններ են գլխաւորապէս ժամանակակից Տաճկա-Հայաստանի վրայ: Ամեն ատեն, որ թիւրքերը ուրիշ որս չունենան, ասոր վրայ կիյնան: Պէտք է ըսել նաև, որ հին վրէժ ունին այդ վարդապետի դէմ: Անցեալը տարօրինակ է. Բաղէշի Առաջնորդ էր, յաջողած էր նոյն իսկ կառավարութեան պաշտօնատունը իր յատուկ մարդերը ունենալ և իմանալ, ինչ որ կը դառնայ: Օր մը կը տեղեկանայ, թէ զինուորաց խումբեր հայոց գիւղերը պիտի իջեցնէ տեղական կառավարութիւնը, ոչ մին թիւրք կամ տաճիկ գիւղերը չը պիտի իջնեն, և հայ գիւղացիները պիտի կերակրեն այդ զօրքերը: Անմիջապէս Նաթանեան վարդապետ ամեն գիւղեր հրամաններ կընէ, որ ամեններն հաց չը տան Սուլթանի զօրքերուն, դիմադրեն, ինչ կանգնած է:—Բայց մեր մատնիչները պակաս չեն, գործը կը մատնուի: Դրան հեռագիր կուգայ, բողոք կըլլայ անկէ պատրիարքարան և Նաթանեան վերցնելով Պօլիս կը խրկեն: Պօլիս ալ հանդարտ չը կենար, կը հրատարակէ գիրքը, կը հալածուի, և հալածանաց միջոցին իսկ հայք ոմանք օգուտ կը քաղեն առթէն զրպարտել խեղճը և հալածել որպէս զի հանգիստ չը մնայ: Եթէ ձեր կողմերն է, անշուշտ այդ ծերունիին լաւ կը նայեն վանքի մը անկիւնը, մինչև պարագայներն շտկուին: Գուցէ զինքն հոս հալածող չահախնդիրներն մինչև հող ձայն բարձրացնեն, բայց ուշադրութիւն մի ընէք, լոկ զրպարտութիւններ են, խեղճ մարդը ցաւակցութեան կարօտ է:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լօնդօնից «National Zeitg» լրագրին հաղորդում են. Ֆրանսիական դեսպան Վադդինգտօն յայտնեց լօրդ Գրէնվիլլին, որ դեռ ևս Ֆրանսիային հարկաւոր չէ Անգլիայի միջնորդութիւնը: Այդ առիթով գերմանական մամուլը համոզված ասում է, որ պէտք չէ երկիւղ կրել պատերազմից Չինաստանի և Ֆրանսիայի մէջ, որ այդ պատերազմը չի լինի: Չինական դիպլօմատիայի խօսքերին և գործողութիւններին անկարելի է հաւատալ և ֆրանս-չինական կռւի մասին լուրերը այնքան ըսպառնալի չեն, որքան աշխատում են հաւատացնել չինացիները: Եթէ եւրօպական որ և է պետութեան դիպլօմատները այդպիսի սպառնալի դիրք ընդունէին, պատերազմը անկասկած վաղուց կը սկսվէր: Լրագրները հաղորդեցին, որ չինացիները առանց մի կաթիլ արիւն թափելու մաքրեցին Սօնտայի և Բակնինգ: Չինաստանի քաղաքականութիւնը Ֆրանսիային վաղուց յայտնի է: Երբ 1860 թուականին Ֆրանսիան և Անգլիան պահանջում էին Չինաստանից բանալ մի քանի նաւահանգիստներ օտարականների համար և ընդունել եւրօպական դեսպաններին Պեկինի մէջ, Չինաստանը վիճում էր և չէր զիջանում, մինչև եւրօպացիները սկսեցին գործողութիւնները: Այն ժամանակ գործը Չինաստանի կատարեալ հնազանդութեամբ վերջացաւ: Պէտք է կարծել, որ Չինաստանը չի կամենայ կրկնել 1860 թուականի պատմութիւնը և կատարեալ բաւականութիւն կը տայ Ֆրանսիային:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 Նոյեմբերի: Այսօր նշանակված է պետական կրեդիտային հիմնարկութիւնները վերաքննող մասնաժողովի նիստը 1881 թուականի յունվարի 1-ի Բարձրագոյն հրամանի համեմատ ոչնչացնելու համար նշանակված կրեդիտային դրամները վերատուգելու նպատակով, որ պետական բանկը ժամանակաւորապէս հրատարակեց պետական գանձարանի պէտքերի համար: Այս անգամ՝ դրամական վաճառանոցը չը յուզելու նպատակով ենթադրված է հանել շրջաբերութիւնից 30,000,000 րուբլուց ոչ աւելի: Փոխադարձ ապահովութեան քաղաքային ընկերութիւնների ներկայացուցիչների ժողովը երէկվայ նիստի ժամանակ որոշեց՝ խնդրել ներքին գործերի մինիստրից, որ փոխադարձ ապահովութեան ընկերութիւններ ունեցող քաղաքների մէջ առանց բացառութեան բոլոր կալքերը տեղական ընկերութիւնների մէջ ապահովվեն:

ՄՕՍԿՎԱ, 30 Նոյեմբերի: Երէկ առաւօտից փախճանված հարուստ վաճառական Գուբկինի տան մօտ սկսեցին հաւաքվել գիշերային օթևանների բնակիչները, սպասելով, որ նրանց մի մի րուբլի բաժանվի: Երբ երևաց գործակատարը փողերով, բացվեցան տան դռները: Ամբոխը առաջ վազեց, կռիւ սկըսվեց և ողբացող աղաղակներ լսվեցան, իսկ երբ աջողվեցաւ կարգապահութիւնը վերականգնել, յայտնվեցաւ, որ դռների մօտ վեց հոգի ջարդված սպանված են, իսկ չորսը այլանդակված:

ԿԱԶԱՆ, 30 Նոյեմբերի: Նոյեմբերի 27-ին կայացաւ սուրբ Գուրիի միաբանութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը: Միաբանութեան հաշւի մէջ ասված է, որ դիմադրելով միաբանութեան ուսումնարաններին, ո-րոնք ձգտում են մկրտված օտարական ընտանիքների սրտերում սերմանել մաքուր քրիստոնէութեան սերմեր, կրօնուրացները իրանց գայթակղեցնող մահմետականների առաջնորդութեամբ իրանք բանում են գաղտնի ուսումնարաններ, որտեղ ուսումը աւանդվում է քրիստոնէութեանը թշնամի, մահմետական ոգով: Երէկ բացվեցաւ վաճառական Ալէքսանդրովի կառուցած պասաժը: Լուրերի համեմատ պասաժի կառուցումն մէկ միլլիօն րուբլի ծախս է ունեցել:

ԿՐՕՆՇՏԱՏ, 29 Նոյեմբերի: Ծովապետ կազակեվիչի տեղ, որ զինուորական և ծովային վարչութիւնների խորհրդի անդամ է նշանակված, կրօնշտատի նահանգապետ և նաւահանգստի գլխաւոր-հրամանատար նշանակված է ծովապետ Շվարց:

ՐԻԲԻՆՍԿ, 29 Նոյեմբերի: Այսօր մաղթանքից յետոյ կայացաւ անվարձ հիւանդանոցի հիմնադրութիւնը, որ կառուցվում է ի յիշատակ Նոցա Կայսերական Մեծութիւնների թագադրութեան:

ՊԵՇՏ, 29 Նոյեմբերի: Ունգարական պարլամենտը մերժեց պատգամաւորների ժողովի ընդունած օրինագիծը քաղաքական ամուսնութեան մասին հրեաների և քրիստոնեաների մէջ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

պէս մի նայէք իմ վրա,—աղաղակեց նա,—ես գիտեմ, որ ձեզ ցաւ եմ պատճառում, և չեմ զգում դէպի ձեզ ոչ մի ցաւակցութիւն: Դուք ինքներդ ունեցմ՞ք ցաւակցութիւն դէպի երիտասարդ Բօգդանը, որին Ցաւալէի տիրապետողը ձեր պատճառով սպանեց հրացանով թըղթախաղի ժամանակ, Տուլաւայի մօտ: Արդեօք խղճացի՞ք դուք Դիմիտրի Լիտվինի վրա, երբ հասցրիք նրան մինչև խելագարութիւն և ինքնասպանութիւն: Արդեօք մտածեցի՞ք դուք ձեր ամուսնի և ձեր զաւակների վրա, խրախուսելով Զաւատսկօի և դուքսի սիրահարութիւնները...—Ե՞րբ եմ արել ես այդ բոլորը,—աղաղակեց Օլգան, սարսափած կերպով վեր ցատկելով իր նըստած տեղից.—ո՞վ է ասել ձեզ այսպիսի բաներ:—Ամբողջ աշխարհը խօսում է այդ,—հեգնական կերպով պատասխանեց Վլադիմիրը:—Ուրեմն, ամբողջ աշխարհը սուտ է խօսում և բամբասանք է անում իմ վրա,—տաքացած կերպով ասաց Օլգան, և հպարտ ինքնավստահութեամբ վեր բարձրացրեց իր գլուխը: Նրա թշերը և աչքերը վառվում էին:—Ես ասում եմ ձեզ ճշմարիտը, Վլադիմիր, ես յանցաւոր չեմ այդ արեան մէջ, նրա ոչ մի կաթիլը չէ ընկել իմ վրա:—Մի աշխատէք արդարանալ,—պատասխանեց երիտասարդը,—ես ձեզ չեմ հաւատում:—Օլգան ձգեց նրա վրա իր վշտացած և մի և նոյն ժամանակ քնքշութեամբ լի հայեացքը. նա լաց չեղաւ, այլ դանդաղ կերպով և գլուխը կորացրած, գնաց իր սենեակը: Վլադիմիրը հետևեց նրան:—Հիմա կը հաւատաք այդ նամակներին,—ասաց Օլգան, դուրս հանելով իր գրասեղանից մի ծրար, որ կապած էր վարդագոյն ժապաւէնով:—Ձեր ամուսինը ամեն բոպէ կարող է վերադառնալ,—ասաց երիտասարդը:—Թող նա էլ գայ,—պատասխանեց Օլգան վստահ անմեղութեամբ,—ես չեմ կարող թոյլ տալ, որ նախատէին ինձ: Ահա Լիտվինի նամակը, որ գըրված է նրա մահից երկու օր առաջ: Արդեօք այդպէ՞ս կը գրէ մի մարդ, որը սիրոյ համար անձնասպանութիւն է գործում:—Օլգան արհամարհանքով ձգեց նամակը դէպի երիտասարդը: Վլադիմիրը բաց արաւ նամակը և տենդային յուզմունքով սկսեց կարդալ:—Ահա Բօգդանի նամակները, կարդացէք: Արդեօք նման են դրանք սիրականի նամակների, որը մի կնոջ համար կռւում է մենամարտութեան մէջ: Լիտվինը անձնասպանութիւն գործեց նրա համար, որովհետև նրա պարտքերը աւելի շատ էին, քան թէ կարժէին նրա կալուածքները, իսկ Բօգդանը մենամարտութիւն ունեցաւ Ցաւալէի իշխանի հետ մի վիճաբանութեան պատճառով, որ ունեցել էին թղթախաղի ժամանակ: Ահա Զաւատսկօի և դուքս Մնիշեկի նամակները և բոլոր իմ, այսպէս կոչված, պաշտողների նամակները: Միթէ այսպէս կը գրեն տղամարդիկը մի կնոջ, եթէ նա նուիրած լինէր նրանց իր բարի յօժարութիւնը: Ես խոստովանվում եմ, որ ես հաճոյամոլ եմ, բայց ես վատ և ընկած կին չեմ: Հէնց նրա համար, որ ես անխորժելի եմ թըւում տղամարդկերին, կանայք բամբասում են ինձ և բարձում են իմ վրա ամեն տեսակ մեղադրանքներ, ինչ որ կարողանում են հնարել: Ես մեղաւոր եմ, բայց ոչ այնպէս, որպէս դուք կարծում էք: Ես երբէք չեմ մեղանչել ամուսնական հաւատարմութեան դէմ:—Նա երեսը դարձրեց դէպի փայտեայ խաչելութիւնը, որ քարշ էր ընկած նրա մահճակալի վրա, բայց կանգ առեց:—Ոչ,—ձայնտուեց նա,—աւելի լաւ է, որ ես երդվեմ իմ զաւակներով: Այժմ դուք բոլորը գիտէք, այժմ նախատեցէք ինձ:—Վլադիմիրը դեռ շարունակում էր նայել նամակների վրա:—Ես անիրաւացի կերպով դատապարտեցի ձեզ,—ասաց նա, և նրա ձայնը դողդողում էր սրտի ալեկոծութիւնից,—ներեցէք ինձ, եթէ կարող էք:—Երիտասարդը չափը անցել էր և այժմ կանգնած էր նրա առջև, կորած, մոլորված, անօգնականի նման:—Մի ծաղրէք ինձ,—ասաց Օլգան, որի հայեացքը արտայայտում էր այժմ մի անվստահ ու տխուր քընքշութիւն,—ես իսկապէս յանցաւոր եմ, որովհետև ես զգում եմ, որ կորչելու վրա եմ: Մինչև այժմ ես այնպիսի կին չէի, որպէս դուք համարում էիք ինձ, իսկ հիմա ես ամեն մի րոպէ կարող եմ դառնալ այնպիսի կին: Զգուշանալով ոչ մի նեցուկ, ես անպատճառ պէտք է ընկնեմ: Ես չը գիտէի, թէ ինչ նշանակութիւն ունի տղամարդը, թէ ինչ արժէք ունի նրա սէրը, բայց այժմ զգում եմ, որ կնոջ կեանքում դա—ամեն ինչ է: Ինձ մնում է կամ ընկնել, կամ յուսահատութիւնից մեռնել: Դուք միայն կարող էք ազատել ինձ. հիմա մերժեցէք ինձ ձեզանից:—Վլադիմիրը մէկ ձեռքը դրեց սրտի վրա, միւսով չփեց իր ճակատը: Օլգան ընկաւ նրա գիրկը, և յուսահատութեան բոլոր ուժով գրկեց նրա պարանոցը, սկսեց հեկեկալ: Երկաթեայ մարդը լաց եղաւ, ողջագուրեց խեղճ կնոջը և, յաղթահարված նրա կրքերից, համբուրեց նրա շրթունքների վրա: Բոլորը անհետացաւ նրանց աչքերից, նրանք միայն զգում էին, որ իրանց սրտերը բաբախում են մէկը միւսի մօտ, տանջանքներով լի երանութեան մէջ: Միրձակայ սենեակում լսելի եղան քայլերի ձայներ. նա բաց թողեց Օլգային և մօտեցաւ լուսամուտին: Օլգան, ոչ կենդանի և ոչ մեռած, յենվեցաւ իր գրասեղանի վրա: Նրա ամուսինը ներս մտաւ և երկուսի վրա ևս ձգեց իր քննական հայացքը, և յետոյ յայտնեց, որ ճրագալոյցի սեղանը պատրաստ է: Նա ոչ մի նկատողութիւն չարեց, բայց ամբողջ գիշերը լուռ էր և վատ տրամադրութեան մէջ: Իսկ Օլգան, ընդհակառակն, խմում էր մի բաժակ միւսի ետևից և կատաղի կերպով թաշկռտում էր իր երեխաների հետ. յետոյ վառեց եղևնիկը *) և կանչեց սպասաւորներին, որից յետոյ ներս մտան երկու ծննդեան երգիչներ: Նրանցից մէկն էր պատկառելի ծերունի սպիտակ մօրուքով, միւսը՝ մի պատանի չարաճճի աչքերով: Նրանք երգեցին մեր հին, սքանչելի ծննդեան երգերը, որոնք կամ լի էին տրտմութեամբ ու ինքնաւրացութեամբ, կամ խորիմաստ ու բարեսրտական էին, և երբեմն ուրախ էին ու մոլեգին, որպէս մեր ժողովրդի բնաւորութիւնը: Բոլորը ձայնակից էին լինում նրանց երգեցողութեանը: Երբ որ նրանք երգեցին այն մասին, թէ ով ծնվեցաւ մսուրի մէջ, կամ որպէս երկիւղածութեամբ փառաբանում էին նրան հովիւները, որոնք տեսնում էին նրա մէջ աշխարհի լոյսը և փրկութիւնը մահից ու մեղքից,—այդ ժամանակ Օլգայի ձայնը կտրվեցաւ երանելի արտասուքներից: Նա հեզութեամբ ծալեց ձեռքերը և նայեց նրա վրա, որին արդէն տուել էր իր սիրտը:

(Կը շարունակվի)

*) Եղևնին թարմ ճիւղ, որ զարդարում են մոմերով և զանազան քաղցրաւենիքով ծննդեան ճրագալոյցի գիշերը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

5 ԿՏՈՐ ՀՈՂ,

Նարէրէժնայա փողոցի նոր կամուրջից ոչ հեռու ծախւում են ԷԺԱՆ, հարցնել Անգլիական խանութի մէջ: Նոյն տեղը բաւացված են մեծ քանակութեամբ աղացներ, թուղթ, գրիչներ, թէյ, բիսկվիտ, գրքալներ, դանակներ և պատառաքաղներ, 550 անգլիական և ֆրանսիական մահճակալներ (երեխաների և տղամարդկերանց համար) 7 ր. և աւելի, այսինքն 25% էժան քան թէ ուրիշ տեղ: Ուշադրութեամբ դիմել խանութին չը սխալվելու համար:

2—3

1, ՀԱՅՈՑ ԿՈՎԿԱՍԻ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Խորհուրդը խոնարհաբար խնդրում է ընկերութեան արգոյ անդամներին չնորհ բերել կիրակի, դեկտեմբերի 4-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Արծրունու Թատրօնը, ընկերութեան ընդհանուր ժողովին, ընհանուր ժողովի նախագահ և քարտուղար, խորհրդի չորս անդամ և հինգ փոխանդամ ընտրելու:

2. Հայոց Կովկասի Բարեգործական ընկերութեանն անդամակցութեան տոմսերը՝ ներկայ երրորդ տարեշրջանի համար՝ ծախվում են ԾՈՎԻԱՆԵԱՆ եղբարց բանկայում, պ. ԵՓ. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑԻ լամպայի մագազինում և ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ու ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ գրավաճառանոցներում:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՄՔԱՐՆԵՐ

ԻԻՐԻԻ ՖԷՕԴՈՐՕՎԻՉ ԱԽՎԵՐԴՕՎԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

1883 Թուականի հրատարակութիւն: Այդ գիրքը ծախվում է յօգուտ Արհեստից ուսումնարանի աղքատ աշակերտների, Շավերդօվի լրագրական գործակալութեան մէջ:

8—10

„ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ“

Խմբագրութիւնը ընդունում է բաժանորդագրութիւն 1884 թ. (որ է 3 տարեշրջան):

„ԹԵՐԹԸ“ կը հրատարակվի ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ, նախընթաց տարիների ծրագրով, կը տպագրվի պ. Էմին Տէր-Գրիգորեանցի տպարանում:

Տարեկան գինն է՝ 3 րուբլ կանխիկ վճարելի:

Ստորագրվել կարելի է խմբագրատանը. օտար քաղաքացիք դիմում են հետևեալ հասցէով Въ г. Эривань. Въ редакцію журнала „Гигиеническій Листокъ“.

Խմբագիր-հրատարակիչ բժ. ԼԵՒՈՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆՑ.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на **1883** годъ

НА БОЛЬШУЮ ЕЖЕДНЕВНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ, ОБЩЕСТВЕННУЮ И ЛИТЕРАТУРНУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“

ГОДЪ ПЯТЫЙ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Съ доставкою въ Москвѣ:		Съ пересылкою въ города:	
На 12 мѣс. 8 р. 50 к.	На 6 мѣс. 4 р. 50 к.	На 12 мѣс. 9 р. — к.	На 6 мѣс. 5 р. — к.
› 11 › 8 › — ›	› 5 › 3 › 90 ›	› 11 › 8 › 50 ›	› 5 › 4 › 60 ›
› 10 › 7 › 50 ›	› 4 › 3 › 25 »	› 10 › 8 › — ›	› 4 › 3 › 70 ›
› 9 › 6 › 75 ›	› 3 › 2 › 50 ›	› 9 › 7 › 40 ›	› 3 › 2 › 75 ›
› 8 › 6 › — ›	› 2 › 1 » 90 ›	› 8 › 6 › 70 ›	› 2 › 2 › — ›
› 7 › 5 › 25 ›	› 1 › 1 › — ›	› 7 › 5 › 90 ›	› 1 › 1 › 10 ›

За границу: на 12 м. 17 р., на 6 м. 9 р., на 3 м. 5 р., на 1 м. 2 р.
Подписка принимается въ конторѣ изданія: Москва, Москворѣцкій мостъ, д. Н. П. Ланина, въ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ Москвы и С.-Петербурга и въ Парижѣ—Rue Clément, 4, Adam.

Гг. иногородные благоволятъ адресоваться преимущественно въ контору изданія **„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“**

Редакторъ-Издатель **Н. П. Ланинъ.**

(3—15—10)

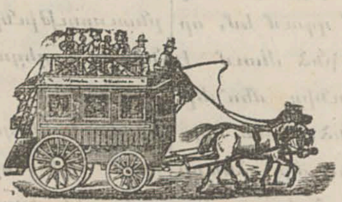

Շուշու բնակիչ, կօլէժսկի ռէգիստրատոր ԼԵՒՕՆ-ԲԷԿ ՎԱՐԱԶՕՎ, յայտնում է հասարակութեանը, որ ՇՈՒՇՈՒՑ մինչև երկաթուղու ԵՒԼԱԽ (նախկին Ագրակլի) կայարանը կամ հակառակ, յարմար և մի օրվայ ընթացքում ճանապարհորդելու համար նա կազմել է ութ ՏԵՂԵՐ ունեցող, չատ ՅԱՐՄԱՐ և ընդարձակ ՕՄՆԻԲՈՒՍ, որով անցնելու համար մի ճանապարհորդից վերցվում է 5 ր., խրաւունք ունենալով 1½ ՓՈՒԴ իրեր տանել, իսկ եթէ դրանից ծանր լինեն, իւրաքանչիւր փութից 40 կ. կը վերցվի: Ճանապարհորդի իրերը 3 փութից աւելի պէտք է չը լինեն: ՕՄՆԻԲՈՒՍԻ գնացքները կը սկսվեն ներկայ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ վերջին:

3—6 (3)

Մ. Ն. ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՆՐԱԾԱԽ

ԱՐՄԵԱՆՍԿԻ ԲԱԶԱՐ, ԿԱՏՕԼԻՉԵՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ, ՏՈՒՆ № 13

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԿԱՐԱՍԻՔ, զանազան աթոռներ 35 րուբլուց դիւժինը, բազկաթոռներ 6 ր., դիվաններ 12—25 ր., կաչելի, մանկական աթոռներ և այլն: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ, ճանապարհի մահճակալներ, պահարաններ, ծալվող սամովարներ: Ջեռոցաններ 2 ր. 75 կ.—26 ր., սակվօյաժ ձեռքի և ուսից կախելու, ճանապարհի սումկաներ, ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ԱՐԿՂԵՐ 5 ր. 50 կ.—30 ր.:

Սամովարներ, խոհանոցի պղնձէ ամաններ, կօֆէյնիկ, թէյամաններ, ակթոներ և ապակէ գործիք, գերմանական էմալով ամաններ, ԵՐԵՍ ԼՈՒԱՆԱԼՈՒ ՄԱՐՄԱՐԻՕՆԻ ամաններ 40 ր., երես լուանալու պղնձէ և ժեստի ամաններ:

ՊԱՏԻ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ 9 ր., տուալէտի հայելիներ 2 ր. 40 կ.—13 ր., զանազան մետալների մոմակալներ 1 ր.—15 ր , սեղանի դգալներ 4 ր. 50 կ. և թանգ, թէյի դգալներ Ֆրաժէի, մէլխիօրի, լեհական և բրիտանական արծաթից աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ, դանակներ, պատառաքաղեր 2 ր.—26 ր.:

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ԿՕՇԻԿՆԵՐ կանանց և մարդկերանց, հովանոցներ կանանց և մարդկերանց, ռուսական և անգլիական պողպատէ և երկաթէ դանակներ, յայտնի գործարաններից, 10,000 հատ անգլիական և գերմանական կողպէքներ 10 կ. և աւելի:

ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ զանազան տեսակի 3 ր. 50 կ.—35 ր., պատրօններ ռէվօլվերների համար, հրացան 6 ր. և աւելի, զանազան վեշալկաներ, կշիռքներ: Անգլիական և ամերիկական կլեօնկա 50 կ.—2 ր. արշինը:

Մշտապէս ունեմ 10,000 ֆ. ԹԷՅ Պօպօվ եղբայրների, կաֆէ ՄԻԽԵԼՍՕՆԻ, թէյի համար խմորեղէն էյնեմ, ՌԷՅՆԳԱՐԴԻ սիգարներ, հոտաւէտ ջուր (Օդէկօլօն) ծխվող փոշիք, պուդրա, գլիցերինի սապօն և այլն, աւելի էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ գալանտերէյի զանազան ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ, ծխախոտի արկղ, դրամարկղ, քսակներ, սանդրներ, չապիկներ, լայկի ձեռնոցներ կանանց, գինուորական զամշի ձեռնոցներ, գարուս, թելեր, բրօնզի և մարմարիօնի թանաքամաններ, մոխրամաններ, գրիչներ, մատիտներ, գրչակոթեր, սուրգուչ, փոստի թուղթ, ծրարներ և այլն:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ խցաններ (պրօբկա) հանքային ջրերի, գարեջրի, գինու և դեղատան ապրանքների համար, նոյնպէս և ուրիշ առարկաներ:

Վերև յիշված բոլոր առարկաները ունեմ մեծ քանակութեամբ և ստանում եմ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ գործարաններից անմիջապէս:

Առևտրականներին զիջումն և առանձին պայմաններ:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել. Тифлисъ. **М. Н. ТЕРЪ-НИКОГОСОВУ.**

85—100

Վերականգնեցնող ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող: Գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏԱՅՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կօպ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՈՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն:

95—100

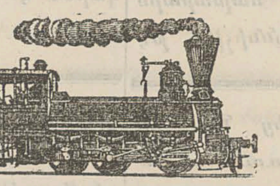

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԳՆԱՑՔՆԵՐ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐԻ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԲԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.		ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.
Բաթում. .	—	8— „ առ.	Բագու. . .	—	10—23 առ.
Սամտրեդի.	12— 2	12—18	Գանձակ . .	12—20	12—48 գիշ.
Րիօն . . .	1— 9	1—22	Թիֆլիս . .	7—49	8—31 առ.
Սուրամ . .	6— 8	6—11 երեկ.	Գօրի . . .	10—56	11— „
Միխայլօվօ.	6—23	6—33	Միխայլօվօ.	12—26	12—46
Գօրի . . .	7—53	8— 2	Սուրամ . .	12—58	1— 1
Թիֆլիս . .	10—25	11—11	Րիօն . . .	5—54	6— 9 երեկ.
Գանձակ . .	6—20	6—39 առ.	Սամտրեդի.	7— „	7—20
Բագու. . .	8— 8 երեկ.	—	Բաթում. .	11—21 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ և ՍՈՒՐԱՄԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ		ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ
Սուրամ. .	—	1—38 գիշեր	Թիֆլիս . .	—	3—11
Միխայլօվօ.	1—50	2— 5	Գօրի. . . .	6—30 երեկ.	6—41
Գօրի. . . .	4— 6	4—30	Միխայլօվօ.	8—41	8—56
Թիֆլիս. . .	8—առաւ.	—	Սուրամ. .	9— 8 երեկ.	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ ՍԱՄՏՐԵԴԻԻ և ՓՕԹԻԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
	ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ		ժամ. րօպէ	ժամ. րօպէ
Փօթի. . . .	—	8—45 առ.	Սամտրեդի.	—	7—30 երեկ.
Սամտրեդի.	11—39 առ.	—	Փօթի. . . .	10—24 երեկ.	—